

SYLWESTER KASPRZAK

PRAWO NARODÓW DO ROZWOJU I PRZYJĘCIA EWANGELII
POPRAZ DZIAŁALNOŚĆ MISYJNĄ KOŚCIOŁA
REALIZACJĄ POWSZECHNYCH PRAW CZŁOWIEKA

WPROWADZENIE

Ewangelia to „Dobra Nowina”, którą Kościół głosi światu od początku swego istnienia poprzez szeroko rozumianą działalność ewangelizacyjną, podejmowaną przez misjonarzy wysłanych na mocy misji kanonicznej Kościoła do wielu krajów wszystkich kontynentów. Chrystus przynosi objawienie Bożej woli, aby zbawić każdego człowieka, nie patrząc na jego przynależność do danego kręgu kulturowego. Obecnie trzeba spojrzeć na działalność misyjną w innym jeszcze aspekcie, tj., głębszym, bogatszym i ukazującym nowe elementy, szanując to co „stare”. Owo „stare”, to jakby klamra, spinająca wszystkie te elementy zawarte w terminologii wypracowanej przez Sobór Watykański II odnoszący się do pojęcia „misje” i „działalność misyjna Kościoła”. Dotychczas widziano misje i aktywność ewangelizacyjną misjonarzy i misjonek rygorystycznie, chcąc dostosować je do przepisów kanonicznych i podstaw doktrynalnych. Na misję Kościoła należy patrzeć o wiele szerzej, to znaczy trzeba w niej dostrzec promocję godności człowieka, jego smutek, radość, przeciwności i poczucie braku sensu w codziennym życiu. Misyjna działalność Kościoła obejmuje możliwości zastosowania wypracowanych projektów samych misjonarzy oraz wdrażanie wytycznych rodzimych konferencji biskupów. Wspomniane inicjatywy mogą mieć na celu dobro narodów objętych działalnością misyjną, która przeradza się często w ochronę praw

Dr hab. SYLWESTER KASPRZAK SVD, prof. KUL – kierownik Katedry Historii Administracji, Instytut Administracji, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, ul. Spokojna 1, 20-074 Lublin; e-mail: kssylkas@poczta.onet.pl

człowieka, realizowaną przez misjonarzy w konkretnych realiach życia osób ewangelizowanych. W kontekście odmiennych elementów spotkanej kultury, jej tradycji z bogactwem zwyczajów i obyczajów, misjonarze powinni być przygotowani do pracy misyjnej przez określone kursy przed wyjazdem na misje pod nadzorem Konferencji Episkopatu Polski.

W tym momencie rozważań zostaną pominięte inne elementy teorii misji ewangelizacyjnej, takie jak np. „inkulturacja” – „kontekstualizacja”¹ pierwiastków chrześcijańskich, które mają się zakorzenić w kulturach dzięki przepowiadaniu Ewangelii jako „Dobrej Nowiny”, niosącej zbawienie od Zmartwychwstałego Chrystusa. Wspólnota chrześcijańska, jaką jest Kościół, przepowiada i daje świadectwo o Ewangelii wobec wszelkiego stworzenia oraz inkulturuje do wnętrza spotykanych kultur pierwiastki Ewangelii, aby uświęcić wysiłek i trud zastanego przy codziennych czynnościach człowieka. Sami ewangelizatorzy potrzebują odnowionej świadomości rzeczywistego życia, ludzi kontekstu misyjnego.

Misja prowadzona z entuzjazmem wiary przynosi człowiekowi pokrzepienie i pokój serca. Przecież do tego pokoju człowiek dąży i go poszukuje. Ten pokój jest w Bogu. Wiara jest podstawą ewangelizacji. Bez wiary nie ma wzrostu wspólnot kościelnych. Gdy jest wiara, działa z pełnią swojej mocy Duch Święty w Chrystusie².

1. NAUCZANIE KOŚCIOŁA W KWESTII ROZWOJU LUDÓW I NARODÓW

Encyklika bł. Pawła VI *Populorum Progressio* porusza kwestię rozwoju ludów. Papież stwierdza, że Kościół katolicki posiada autentyczną i holistyczną koncepcję osoby ludzkiej. Wskazania szczególne encykliki zostały wplecione w całokształt nauki o integralnym rozwoju człowieka i całej ludzkości we wszystkich zakątkach świata współczesnego. Pojęcie „integralny” zawiera w sobie nie tylko znaczenie „całościowy”, ale i „tworzący całość”, a więc oznacza nie tylko rozwój wszechstronny, ale również taki, który wiąże kompleksowo różne instrumenty i inicjatywy nastwione na niesienie pomocy w rozwoju, tam gdzie go po-

¹ Podam porównawczo tylko moje wcześniejsze opracowanie na temat inkulturacji: S. KASPRZAK, *Ewangelizacja kultur przez inkulturację*, „Nurt SVD” 38, z. 4 (2004), t. 108, s. 75-109; zob. L.J. LUZBETAK, *Kościół a kultury. Nowe perspektywy w antropologii misyjnej*, przekł. S. Tokarski, Warszawa: Wydawnictwo Verbinum 1998, s. 173-210; TENŻE, *Międzykulturowe przygotowanie misjonarzy*, „Nurt SVD” 32, z. 3 (1998), t. 82, s. 3-6.

² Por. A. ŚLIWIŃSKI, *Kościół jest misją. Z problematyki teologii i realizacji misji w Kościele*, „Studia Pelplińskie” 11 (1980), s. 151-162.

trzeba³. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et Spes* podaje: „Kościół [...] kroczy razem z całą ludzkością i doświadcza tego samego losu ziemskiego co świat”⁴. To wzajemne przenikanie się, jakie istnieje między Kościołem, jego misją a sytuacją społeczno-kulturową, w której on żyje i działa, znajduje odbicie w trudnościach, które przeżywa wspólnota wiary, jaką jest Kościół w świecie współczesnym. Kościół służy człowiekowi każdej kultury, ewangelizując poprzez wcielanie ducha ewangelicznego w ducha kultur i narodów⁵. Wielkim obrońcą praw człowieka był św. Jan Paweł II, dawał tego wyraz w wielu swoich dokumentach, encyklikach i adhortacjach, a także w przemówieniach. W encyklice *Redemptoris missio* napisał: „wszystkie formy działalności misyjnej odznaczają się świadomością, że służą rozwojowi wolności człowieka głosząc mu Jezusa Chrystusa. Kościół zwraca się do człowieka w pełnym poszanowaniu jego wolności: «Misja» nie uszczupla wolności, ale działa na jej korzyść. Kościół proponuje, niczego nie narzuca: szanuje ludzi i kultury, zatrzymuje się przed sanktuarium sumienia”⁶. Papież dalej podaje: „Wspólnoty kościelne, które się dopiero rozwijają, natchnione przez Ewangelię, będą mogły wyrażać stopniowo własne doświadczenie chrześcijańskie oryginalnymi sposobami i formami, zgodnymi z własnymi tradycjami kulturowymi, zawsze jednak w zgodności z obiektywnymi wymogami samej wiary. W tym celu, zwłaszcza w odniesieniu do najdelikatniejszych dziedzin *inkulturacji*, Kościoły partykularne tego samego

³ PAULUS PP. VI, Litterae encyclicae de populorum progressionem promovenda *Populorum progressio* (26.03.1967), AAS 59 (1967), s. 257-299; tekst polski w: *Encyklika „Populorum progressio” (o popieraniu rozwoju ludów) Ojca Świętego Pawła VI do biskupów, kapłanów, zakonników, do wiernych całego świata katolickiego oraz do wszystkich ludzi dobrej woli*, Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1999, s. 3-75 [dalej cyt.: PP]; *Słownik wyrazów obcych. 17 000 wyrazów*, red. Z. Rysiewicz, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1964, s. 297.

⁴ SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: *Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis Gaudium et spes* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 1025-1115; tekst polski: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań: Pallottinum 2002, s. 526-606, nr 40.

⁵ Zob. B. SORGE, *Ewangelizacja i rozwój człowieka. Synteza prac rzymskiego zgromadzenia Kościoła włoskiego 30 X – 4 XI (1976)*, „Chrześcijanin w świecie” 9 (56-57) 1977, s. 129-149; por. J. KRUCINA, *Sprawiedliwość społeczna jako korelat ewangelizacji*, „Chrześcijanin w świecie” 10 (58) 1977, s. 20-36; IOANNES PAULUS PP. II, Litterae encyclicae *Redemptor hominis* (4.03.1979), AAS 71 (1979), s. 257-324; tekst polski w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I, Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława B.M. Archidiecezji Krakowskiej, Wydawnictwo M 1996, s. 5-76, nr 21 i 16.

⁶ IOANNES PAULUS PP. II: Litterae encyclicae de perenni vi mandati missionalis *Redemptoris missio* (7.12.1990), AAS 83 (1991), s. 249-340; tekst polski w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I, s. 377-460 [dalej cyt.: RMis], nr 39.

terytorium winny działać w łączności pomiędzy sobą i z całym Kościołem, w przekonaniu, że tylko biorąc pod uwagę racje Kościoła powszechnego oraz Kościołów lokalnych będą zdolne do przedstawienia skarbu wiary we właściwym bogactwie form wyrazu. [...] Ochrona wartości tradycyjnych jest konsekwencją wiary dojrzałej” (RMis 53-54)⁷. Papież bardziej kładzie nacisk na świadectwo życia, dialog, autentyczne przepowiadanie, uświęcanie kultur i narodów, a mniej zwraca uwagę na pomoc w rozwoju cywilizacyjnym czy kulturalnym. „Misją” Kościoła, według św. Jana Pawła II, nie jest działanie bezpośrednio na płaszczyźnie ekonomicznej, czy politycznej, czy też dawanie materialnego wkładu w rozwój, lecz polega ona zasadniczo na tym, by ukazywać narodom nie jak „więcej mieć”, ale bardziej „być”. Konieczne staje się dziś budzenie sumień ludzkich poprzez głoszenie Ewangelii, by jej mocą korygować błędne myślenie współczesnego człowieka, dlatego „prawdziwy rozwój ludzki musi zapuszczać korzenie w coraz głębszej ewangelizacji” (RMis 58).

Rozwój człowieka i ludzkości nie ma charakteru ponadczasowego, gdyż jest ograniczony doczesnymi wymiarami świata materialnego, siłą rzeczy powstają w nim przerosty i poważne braki zawinione. Jedynie Ewangelia jest ponadczasowa, a przyjęta z wiarą czyni słuchających prawdziwymi uczniami Chrystusa. Do wizji naturalnej powołania człowieka bł. Paweł VI dołącza elementy jego powołania nadprzyrodzonego. Mówi, że integralny rozwój człowieka, chrześcijanin osiąga przez zjednoczenie w miłości Chrystusa: „*Integratio personae humanae in caritate Christi*”⁸.

2. PRAWO NARODÓW DO ROZWOJU PODSTAWOWEGO

W literaturze prawniczej pierwszą próbę zdefiniowania prawa człowieka do rozwoju wskazał Kéba M'Baye w referacie, który został przez niego wygłoszony w Instytucie Praw Człowieka w Strassburgu. Encyklika *Populorum progressio*, poruszająca kwestie społeczne, określa, czym jest prawo do rozwoju. Papież podkreślił, że integralny rozwój człowieka „stanowi niejako streszczenie naszych obowiązków” (PP 16). Synod Biskupów w Rzymie w 1971 r. w dokumencie *De iustitia in Mundo* wskazał, że „w dążeniu do sprawiedliwości wyraża się świadomo-

⁷ Por. S. KASPRZAK, *Wiara motywem podejmowania działalności misyjnej Kościoła Ad gentes*, [w:] *Porta Fidei. Przekaz wiary w prawie Kościoła*, red. A. Kaczor, Lublin: Wydawnictwo Polihymnia 2012, s. 113-128.

⁸ Zob. Cz. STRZESZEWSKI, *Integralny rozwój człowieka według wskazań encykliki Pawła VI „Populorum Progressio”*, „Zeszyty Naukowe KUL” 12 (1969), nr 2, s. 17-22.

mość prawa do rozwoju [...]. Trzeba ujrzeć to prawo w dynamicznym i wzajemnym przenikaniu się tych podstawowych praw człowieka, na których opierają się dążenia jednostek i narodów” (PP 16). W takim właśnie duchu zostało ono ujęte w dokumencie Papieskiej Komisji *Iustitia et Pax*: „wszystkim ludziom i wszystkim ludom przyznaje się prawo do rozwoju rozumianego jako wzajemna i dynamiczna realizacja wszystkich tych podstawowych praw, na których opierają się główne aspiracje jednostek i narodów”⁹. Zdaniem F. Mazurka: „prawo do rozwoju nie jest zwykłym dodatkiem do listy już uznanych i proklamowanych praw, nie jest odczytywane z ich treści, lecz jego formułowanie opiera się na globalnej wizji człowieka i jego integralnego rozwoju. Rzeczywistość dostarcza wiele dowodów, że jednostronne czy fragmentaryczne ujmowanie i realizacja praw człowieka, np. wolnościowych czy społecznych, nie daje możliwości do integralnego rozwoju człowieka. Synteza wyraża przyznanie równego znaczenia wewnątrzpaństwowej i międzynarodowej dymensji praw człowieka i ich ochronie”¹⁰. Jeśli chodzi o Europę, K. Orzeszyna podkreśla, że każdemu przysługuje prawo do manifestowania przekonań „indywidualnie lub wspólnie z innymi”. Europejska Komisja Praw Człowieka stwierdziła, że prawo to powinno być pojmowane jako wolność do praktykowania wierzeń religijnych we wspólnocie wierzących, a także autonomia instytucji religijnych, swoboda wykonywania kultu i nauczania religii¹¹. Wspólnym dziedzictwem zjednoczonej Europy jest pojmowanie godności człowieka jako wartości niezbywalnej i związanej z samym człowieczeństwem osoby ludzkiej. Właśnie ta wartość jest wyznacznikiem zakresu wolności i praw człowieka w ogóle¹².

Wszystkie narody na świecie mają prawo do rozwoju podstawowego, który jest uzależniony od panujących stosunków politycznych, gospodarczych i ekonomicznych w danym państwie, roztaczającym opiekę terytorialną nad narodem. Cała ludzkość w wymiarze międzynarodowym i lokalnym, w różny sposób, uczestniczy w rozwoju kulturowym i cywilizacyjnym. Przyczyną zmian są migracje ludności wpływające pośrednio lub bezpośrednio na podnoszenie świadomo-

⁹ PAPIESKA KOMISJA *IUSTITIA ET PAX*, *Kościół i prawa człowieka* (10.12.1974), „Chrześcijanin w świecie” 50 (1977), s. 54; nr 14; zob. F.J. MAZUREK, *Prawa i obowiązki człowieka w świetle katolickiej nauki społecznej*, „Kościół i Prawo” 11 (1993), s. 50-53.

¹⁰ MAZUREK, *Prawa i obowiązki człowieka*, s. 51-52.

¹¹ K. ORZESZYNA, *Stosunek Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej do Kościołów*, „Roczniki Nauk Prawnych” 10 (2000), z. 2, s. 229 n.; zob. TENŻE, *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, „Prawo – Administracja – Kościół” 2-3 (10-11) 2002, s. 175-195.

¹² TENŻE, *Karta praw podstawowych*, s. 180.

ści bytowej społeczeństw i realizowanie się rozwoju integralnego¹³. Ten rozwój na gruncie podstawowym najbardziej zaznacza się w Ameryce Północnej, Japonii, czy Europie Zachodniej, a najgorzej dokonuje się w krajach afrykańskich i w Ameryce Łacińskiej, jak również w niektórych krajach bloku wschodniego. W wielu miejscach globu ziemskiego mieszkają ludzie, którzy jeszcze nie osiągnęli rozwoju podstawowego, ponieważ brakuje sprzyjających warunków i bazy ekonomicznej do budowy szkół, przedszkoli, domów, mieszkań, zakładów pracy, ośrodków kulturalnych, czy obiektów sakralnych, a przede wszystkim brak opieki medycznej w ośrodkach szpitalnych. Ważnym problemem jest niemożliwość rozwoju gospodarczego i ekonomicznego danego regionu z przyczyn niedomagań finansowych. Oddzielną kwestią jest dostęp do ofert pracy i możliwości wykonywania swoich zawodów. Dość istotnym problemem jest także analfabetyzm, brak edukacji lub brak dostępu do niej dla wielu ludzi młodych i dzieci; szczególnie wyraża się to w braku startu życiowego. Poważnym zagrożeniem jest brak opieki zdrowotnej, nadmierne występowanie chorób takich jak AIDS, HIV, alkoholizm, narkomania, jak również inne uzależnienia i choroby cywilizacyjne, choćby choroby układu krążenia i stres. Zdaniem K. Świerszcz, „sytuacja człowieka w świecie współczesnym wydaje się być daleka od obiektywnych wymagań porządku moralnego, daleka od wymagań sprawiedliwości, a tym bardziej miłości społecznej. Chodzi o rozwój osób, a nie tylko o mnożenie rzeczy, którymi osoby mogą się posługiwać”¹⁴.

W świetle Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, narody i państwa podlegają rozwojowi, ponieważ mają do tego niezbywalne prawo. Kościół we współczesnej ewangelizacji narodów musi być głosicielem i wykonawcą w rozmaity sposób promocji ludzkiej¹⁵, a także obrońcą międzynarodowych praw człowieka, ze względu na wrodzoną godność osoby ludzkiej¹⁶.

¹³ PAULUS PP. VI, *Adhortatio apostolica de Evangelizatione in mundo huius temporis Evangelii nuntiandi* (8.12.1975), AAS 68 (1976), s. 5-76; tekst polski w: *Misje po Soborze Watykańskim II*, Płock: Wydawnictwo Diecezjalne w Płocku 1981, s. 257-291 [dalej cyt.: EN], nr 31; por. J. OZDOWSKI, *Rozwój integralny w świetle „Ad gentes” i „Evangelii nuntiandi”*, „Zeszyty Misjologiczne” 1982, s. 185-200.

¹⁴ K. ŚWIERSZCZ, *Postęp czy zagrożenie? Niepokoje współczesnego człowieka*, „Communio” 28 (2008), nr 2, s. 13-15.

¹⁵ Zob. P. COLOMBO, *Ewangelizacja a promocja ludzka*, „Communio” 2 (1982), nr 6, s. 72.

¹⁶ Por. MAZUREK, *Prawa i obowiązki człowieka*, s. 27-42.

3. DZIAŁALNOŚĆ MISYJNA KOŚCIOŁA JAKO PROMOWANIE POWSZECHNYCH PRAW CZŁOWIEKA

Źródłem praw człowieka jest prawo naturalne, którego koncepcja na gruncie nauczania św. Tomasza z Akwinu wskazuje inklinacje prawa naturalnego, które uzasadniają metafizyczny byt człowieka i jego rozwój. Na mocy tych inklinacji można mówić o 1) prawie człowieka i narodów do życia i istnienia; 2) prawie do przekazania życia i powiększania mieszkańców w danym narodzie; 3) prawie do rozwoju w społeczności pokojowej¹⁷. Człowiek ma się rozwijać, aby dojrzewał i ubogacał tych, którzy mają z nim egzystować i dzielić z nim swoją obecność. Św. Tomasz definiuje prawo naturalne jako partycypowanie pierwiastków Boskich w rozumnej naturze człowieka. Jeżeli Bóg w nas partycypuje, to mamy od Niego swoje pochodzenie i ma On prawo decydowania o ludzkim losie. To, że Pan Bóg chce zbawić ludzkość to jest już finalny, docelowy punkt historii zbawienia, ale także kres ludzkiego rozwoju w wymiarze indywidualnym i społecznym. Działalność misyjna Kościoła ze swoją historią przenika i kształtuje podstawowe prawa człowieka¹⁸.

Kościół nie może zwolnić się z misji promowania praw człowieka i ich poszanowania, zwłaszcza tam, gdzie panuje niesprawiedliwość i brak możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb wielu ludów i narodów. Prawa człowieka nie są nadane ani przez jakiegokolwiek państwo, ani przez jakąkolwiek władzę społeczną, lecz są wrodzone, niezbywalne i przynależą każdemu człowiekowi od chwili jego poczęcia. Osoba niejako wnosi je do społeczności rodząc się jako jej naturalny członek. Pewne prawa człowieka przysługują mu jeszcze przed jego narodzeniem, przede wszystkim samo „prawo do życia”, którego głębszym uzupełnieniem jest prawo „do urodzenia się”. Prawa człowieka są powszechne ze względu na fakt, że ich fundamentem normatywnym jest prawo naturalne. Przysługują one człowiekowi niezależnie od płci, koloru skóry, wieku, pochodzenia społecznego i narodowego, od warunków czasu i miejsca, w jakich dane mu żyć, a także od religii i poziomu wykształcenia. Prawa te przysługują wszystkim, nawet jeśli ludzie

¹⁷ M.A. KRĄPIEC, *Człowiek i prawo naturalne*, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1993, s. 200-207.

¹⁸ S. KASPRZAK, *Normatywny wymiar ekologicznych i socjologicznych idei w systemie prawa państwowego i kościelnego*, Lublin: „Bamka” Studio Komputerowo-Wydawnicze 2003, s. 196-207; zob. F. MAZUREK, *Nauczanie Kościoła o prawach człowieka*, „Chrześcijańskie w świecie” 18 (3) 1986, t. 150, s. 9-10; zob. J. HOŁDA, Z. HOŁDA, D. OSTROWSKA [I IN.], *Prawa człowieka. Zarys wykładu*, wyd. 3, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2011, s. 50-151; zob. S. KASPRZAK, *Prawnokanoniczne implikacje nakazu misyjnego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 25 (2015), nr 2, s. 129-150.

sami do końca z nich nie korzystają¹⁹. Spojrzenie na historię pokazuje, że idea powszechnych praw człowieka pojawia się wtedy, gdy traktuje się prawa partykularne jako bezprawie; a także wtedy, gdy pozbawieni praw ludzie niewolnicy i obcy żądają praw dla siebie. Zdaniem K. Grafa Ballestrema, można skatalogować w uproszczony sposób prawa człowieka na trzy grupy: 1) liberalne prawa podstawowe, jak: wolność sumienia i religii, wolność myślenia i informacji, ochrona sfery prywatnej własności, prawo do swobodnego poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania w granicach każdego państwa oraz opuszczania jakiegokolwiek kraju; 2) obywatelskie i polityczne prawa, jak: prawo do przynależności państwowej, wolność gromadzenia się i zrzeszania, a zwłaszcza (powszechne i równe) prawo wyborcze; 3) społeczno-ekonomiczne i kulturalne prawa, do których zalicza się prawo do społecznego zabezpieczenia i troski, prawo do pracy i równego wynagrodzenia, a także do wypoczynku i płatnego urlopu²⁰.

Prawa człowieka w obecnej dobie są kluczowym zagadnieniem, dlatego tym bardziej należy interpretować je w odniesieniu do konkretnych sytuacji życiowych, w świecie objętym ewangelizacją i misją. Ewangelizacja obejmuje swoim zasięgiem całość życia ludzkiego, nastroje społeczne, wszystkie dziedziny życia narodu lub państwa, a także szeroko rozumianą politykę rządów²¹.

Kościół zawsze, kiedy rozpoczynał swoją działalność na nowych terenach misyjnych nauczał Ewangelii i katechizmu oraz zakładał placówki, stacje misyjne, budował szpitale, kościoły, kaplice, leprozoria, szkoły, przedszkola, domy matek, sierocińce, żłobki, domy opieki społecznej dla ludzi chorych i samotnych. W działalności misyjnej Kościół stawał się promotorem i obrońcą praw człowieka. Kościół w realizowaniu zadania misyjnego, które w pierwszej kolejności ukierunkowane jest na przepowiadanie „kerygmy o zbawieniu” i udzielanie sakramentów, ogarnia szeroko pojętą troską ludzi i ich życie, osamotnienie, ból, cierpienie i wykluczenie z podziału dóbr²². Zajmował się także popieraniem rozwoju kulturalnego, cywilizacyjnego i materialnego poprzez dostrzeganie sytuacji problemo-

¹⁹ H. WAŚKIEWICZ, *Prawa człowieka a prawa rodziny*, [w:] *Prawa człowieka. Wybór źródeł*, oprac. K. Motyka, Lublin: Wydawnictwo KUL 1996, s. 24-25.

²⁰ K. GRAF BALLESTREM, *Kościół katolicki a prawa człowieka*, „Communio” 28 (2008), nr 3, s. 89-92.

²¹ Zob. S. KASPRZAK, *Posługa pastoralno-duszpasterska Kościoła łacińskiego i jej publiczne oddziaływanie na współistnienie państwa*, [w:] *Problemy prawnicze i kanoniczne*, red. S. Kasprzak, Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu 2002, s. 99.

²² Zob. TENŻE, *Wybrane zagadnienia z Prawa Kościelnego*, Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu 2000, s. 297-738; zob. J.M.G. LOPETEGUI, *Duch misyjny. Vademecum*, przekł. A. Kajzerek, Warszawa: Wydawnictwo Księży Werbistów Verbinum 1991, s. 34-35.

wych oraz starał się je rozwiązywać przychodząc człowiekowi z konkretną pomocą. Można stwierdzić, że poszanowanie praw człowieka jest realizowane w danym kontekście miejsca, gdy człowiek, naród, plemię, klan może otworzyć się na Ewangelię i według niej żyć, albo pozostawać w swojej tradycji religijnej, gdyż każda z nich ma prawo do stanowienia o sobie. O tolerancji religijnej i wolności sumienia stanowi kanon 748 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., zawierający następującą dyspozycję: „Ludzie nie mogą być przez nikogo zmuszani do przyjęcia wiary katolickiej wbrew własnemu sumieniu”²³. Według F. Mazurka, „dostrzega się naruszanie praw człowieka przez stosowanie tortur, aresztowania, ograniczanie swobody głoszenia poglądów, wolności informacji, ale nie dostrzega się lub zbyt mało wyraziście podkreśla się naruszanie praw człowieka przez głód, nędzę, brak podstawowych warunków życia, analfabetyzm, bezrobocie, niesprawiedliwe struktury społeczne w niektórych państwach świata, wyścig zbrojeń i w końcu zanieczyszczenie środowiska naturalnego”²⁴.

Prawa człowieka mają dzisiaj szczególne znaczenie. Wśród nich można wyróżnić następujące: prawo do wolności, swobód religijnych, do samostanowienia i do rozwoju podstawowego, którego jeszcze brakuje w wielu zakątkach globu ziemskiego; prawo do życia jest nadal aktualne i powinno być respektowane, gdyż morduje się dzieci poczęte, a także zabija już żyjące; prawo do życia stanowi przemawia głosem skierowanym do dokonujących eutanazji, niestety takie przepisy prawne w wielu krajach Europy wprowadzono, ale nie można zapomnieć, że jest to prawo nieetyczne; prawo do wychowania we własnych wartościach, własnej kulturze i religii ojców, we własnej tradycji, w swoim środowisku pochodzenia; prawo do godnego życia; prawo do pracy; do godziwego wynagrodzenia; prawo do własnego mieszkania i prawo do odpoczynku²⁵.

Zdaniem R. Andrzejczuka, „zagadnienie ochrony praw człowieka w związku z powstawaniem systemu Narodów Zjednoczonych rozbudziło duże nadzieje na faktyczną poprawę w tej dziedzinie. Jednak problematyka życia codziennego, nagminne łamanie praw człowieka, wybuchy coraz to nowych konfliktów zbrojnych, zbrojenia na niespotykaną dotąd skalę, masowy głód w wielu miejscach świata, wystawiają na próbę cały system obrony narodów. Pomimo licznych konferencji, różnego rodzaju akcji, wyposażenia Organizacji Narodów Zjednoczo-

²³ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum 1984 [dalej cyt. KPK/83].

²⁴ MAZUREK, *Nauczanie Kościoła o prawach człowieka*, s. 15.

²⁵ Tamże, s. 15-16.

nych w możliwość uchwalania deklaracji, rezolucji, konwencji i późniejszego wcielania ich w życie, wspomniane naruszenie praw człowieka niejednokrotnie jednak podważa sens Karty Narodów Zjednoczonych²⁶. Człowiek jest zawsze najwyższą wartością i nawet najlepsze przepisy prawne nie będą zabezpieczać jego wolności i praw, jeśli nie będzie woli przestrzegania ogłaszanych Kart czy Deklaracji Praw Człowieka. Niezależnie od woli ustawodawcy, człowiek jest zawsze podmiotem praw wolnościowych. Należy stwierdzić, że przymiotami jego godności są: wrodzoność, niezbywalność, trwałość oraz powszechność. Człowiek w momencie swego narodzenia ma rozum, sumienie i wolność, których to elementów nie może wyzbyć się, ani nie może być ich pozbawiony przez kogokolwiek. Godność człowieka ze swoimi cechami jest podstawą praw człowieka, które są ogłaszane w Powszechnych Deklaracjach Praw Człowieka²⁷. M. Piechowiak dość gruntownie interpretuje prawo człowieka do życia i rozwoju akcentując prawo do ochrony tychże praw: „Weźmy pod uwagę następujący przykład: Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych w art. 6 ust. 1 stanowi, że „każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia. Prawo to powinno być chronione ustawą”²⁸. Art. 2 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych stanowi: „Każde z państw-stron niniejszego paktu zobowiązuje się podjąć odpowiednie kroki indywidualnie i w ramach pomocy i współpracy międzynarodowej, w szczególności w dziedzinie gospodarki i techniki, wykorzystując maksymalnie dostępne mu środki w celu stopniowego osiągnięcia pełni realizacji praw uznanych w niniejszym Pakcie wszelkimi odpowiednimi sposobami, włączając w to w szczególności podjęcie kroków ustawodawczych”²⁹. W opracowaniach na temat praw człowieka, podkreśla się, że państwa są jedynym podmiotem zobowiązanym do respektowania praw ludzkich i że prawa człowieka dotyczą jedynie relacji między jednostką a państwem. M. Piechowiak podkreśla, iż „niewątpliwą rzeczą jest to, że relacje między jednostką a państwem stanowią istotną część problematyki praw człowieka. Jest tak dlatego, że dobrem fundamentalnym we współczesnej koncepcji tych praw, jest nieinstrumentalne traktowanie człowieka, a dobro to zagrożone jest przede wszystkim ze strony bytów kolektywnych, w tym państwa, które jako instytucja dysponuje

²⁶ R. ANDRZEJCZUK, *Jednostka jako podmiot w prawie międzynarodowym a prawa człowieka*, „Roczniki Nauk Prawnych” 9 (1999), nr 1, s. 98. i s. 79-109.

²⁷ Tamże, s. 83; zob. TENŻE, *Nadużycie prawa w świetle Art. 17 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, „Roczniki Nauk Prawnych” 16 (2005), nr 1, s. 72-80.

²⁸ M. PIECHOWIAK, *Filozofia praw człowieka*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1999, s. 174-175.

²⁹ Tamże, s. 150-151.

siłą nieporównywalną z siłą poszczególnych jednostek czy grup społecznych. [...]. Paradygmat rozumienia praw człowieka kształtowany był i jest prawem międzynarodowym. W analizach teoretycznych obecna jest tendencja do traktowania praw człowieka jedynie jako korelatów odpowiednich norm prawa międzynarodowego. Do natury traktatów chroniących prawa człowieka należy to, że podejmują zobowiązania, toteż trudno się dziwić, że w prawie międzynarodowym za podmiot zobowiązany uznaje się państwa³⁰. Ochrona tychże praw jawić się może jako „tarcza chroniąca jednostkę przed mechanizmem państwa”³¹. Pytanie rodzi się samo, a co z państwami, np. w Afryce, kto lub co broni praw człowieka, kto występuje w obronie wszystkich pokrzywdzonych?

Autorytet instytucji i państwa przynagla do przestrzegania stanowionego prawa państwowego i międzynarodowego. Autorytet Kościoła ma moralny obowiązek, na gruncie chrześcijańskiej koncepcji Boga, człowieka i jego godności oraz świata, współpracować ze wszystkimi, którzy starają się zgłębiać prawdę ludzkiego bytu, dokładniej poznać i formułować wolę Boga. Rolą Kościoła jest nie tyle moralizowanie, ale strzeżenie i bronienie praw Boskich i ludzkich. Autorytet Nauczycielskiego Urzędu Kościoła służy właściwemu formowaniu sumień ludzkich w świecie. Wyklucza przy tym jakikolwiek kompromis w kwestiach dotyczących prawd wiary. Kościół nie może podążać za współczesnymi trendami, czy „powiewami nowoczesności”, ale musi bronić wartości podstawowych, zawsze aktualnych, wiecznych, życia, Ewangelii, rozwoju narodów, sprawiedliwości, wolności, miłości i godności człowieka wszystkich narodów i kultur. Autorytet Kościoła obala totalitaryzmy, ideologie kapitalistyczne i niesprawiedliwy podział dóbr potrzebny do godziwego życia ludzi w obecnej dobie³². Kościół ma zawsze być autorytetem służebnym i jedynie takim wolno mu być, w ramach życia wspólnoty światowej i eklezjalnej, otwartym na głos pokrzywdzonych i zepchniętych na margines życia społecznego i politycznego. Tam, gdzie rządy państw zaniedbują swoje obowiązki i paktów międzynarodowe zawodzą, Kościół jako wspólnota wiary i świadectwa ewangelicznego, staje w obronie potrzebujących i pokrzywdzonych³³.

Prawa człowieka przysługują każdemu człowiekowi, niezależnie od jego płci, wieku, zdrowia psychicznego, fizycznego, pochodzenia czy wykształcenia ze

³⁰ Tamże, s. 151.

³¹ Tamże, s. 152.

³² S. ROSIK, *Wezwania i wybory moralne. Refleksje teologicznomoralne*, Lublin: Wydawnictwo KUL 1992, s. 225-226.

³³ Tamże, s. 226.

względu na swoją podstawę prawną, jaką jest prawo naturalne³⁴. Na mocy prawa naturalnego każdy człowiek, każdy naród mają prawo do życia i bezpiecznego rozwoju.

4. DZIAŁALNOŚĆ MISYJNA KOŚCIOŁA A ROZWÓJ LUDÓW I NARODÓW

Zbawienie jako cel podstawowy zakłada pełny rozwój osoby ludzkiej. Kościół katolicki prowadząc działalność ewangelizacyjną na misjach, jest propagatorem integralnego rozwoju człowieka i narodów. Rozwój integralny ma na celu pomoc w rozwoju narodów, w jego właściwym znaczeniu. Kościół jako taki nie powinien utożsamiać się z żadną kulturą, gdyż sam w swoim posłaniu jest ponadnarodowy. Misja Kościoła dąży w tym kierunku, aby z Afrykańczyków uczynić chrześcijan afrykańskich, z Japończyków chrześcijan japońskich, a nie polskich, europejskich czy amerykańskich. Takie ujęcie zakłada i równocześnie wymaga właściwej „inkulturacji” Ewangelii i wartości chrześcijańskich do mentalności i kultur poszczególnych narodów³⁵. Człowiek, naród i ludy mają prawo do stania o sobie, do wolności, ale też do swobodnego przyjmowania propozycji zbawienia od Boga, który widzi i zarządza inaczej niż człowiek.

Patrząc przez pryzmat postępu cywilizacyjnego, prawidłowy rozwój kraju, państwa i ludzi, którzy zamieszkują dane terytorium jest naturalnym procesem. Rozwój cywilizacyjny i kulturowy nie jest na takim samym poziomie w wioskach, oddalonych od miast, w miejscach trudno dostępnych, gdzie życie toczy się swoim własnym rytmem, a niektórzy ludzie żyją bez perspektyw. Jedynie tereny bogate i życiodajne są w centrum zainteresowania biznesmenów i przedsiębiorców. Kwestia rozwoju narodów jest problemem aktualnym. Różnego rodzaju organizacje międzynarodowe starają się poprawić poziom egzystencji ludności w wielu krajach i regionach świata. Również Kościół przez swoje różne instytucje angażuje się, niosąc pomoc i umożliwiając rozwój przed-podstawowy. Jednak te działania nie wystarczą, ponieważ jest wiele potrzeb, które wymagają zaspokojenia, choćby zapewnienie startu życiowego młodym ludziom w krajach afrykańskich, Azji, Ameryce Łacińskiej, ale też i w Polsce w niektórych regionach³⁶. Lu-

³⁴ WAŚKIEWICZ, *Prawa człowieka a prawa rodziny*, s. 29.

³⁵ A. LEWEK, *Adaptacja kulturowa jako zasada Ewangelizacji*, „Chrześcijanin w świecie” 14 (1982), nr 9, s. 69-72.

³⁶ Zob. S. KASPRZAK, *Proces przygotowawczy Synodu Biskupów o Kościele w Afryce i adhortacja apostolska Ecclesia in Africa*, „Nurt SVD” 309, z. 1 (2005), t. 109, s. 7-42.

dzie chcą pracować, a pracy dla nich nie ma, chcą jeść, ale głodują, bo nie ma pieniędzy na zakupienie żywności i organizowanie inicjatyw społecznych.

Zdaniem A. Pietrzaka: „przejście od społeczności rolniczej do miejskiej jest ważne dla Kościoła i teologii ze względu na zmianę sposobu odnoszenia się człowieka do przyrody, wspólnoty z innymi ludźmi, a przede wszystkim ze Stwórcą”³⁷.

Człowiek często traci kontakt ze środowiskiem naturalnym, ponieważ jego dotychczasowe miejsce życia staje się miastem, aglomeracją i ośrodkiem dokonywania się różnorodnych przemian. Zostaje wypchnięty ze swojego własnego środowiska życiowego. Zmianie ulegają wszelkie relacje społeczne, rozwija się handel, transport drogowy, budownictwo mieszkalne i przemysłowe, powstają luksusowe sklepy, często za cenę korzyści materialnych, człowiek zatracza poczucie swojej godności i wrażliwości na innych ludzi. Duże miasta stają się kryminogenne i są środowiskiem powstawania różnorodnych niebezpieczeństw, jak przemoc, kradzieże, napady, zabójstwa. Środowisko miejskie marginalizuje biednych i tych, co nie mają godnego startu życiowego. Przeszłości rodzą się z niezaspokojonych podstawowych potrzeb socjalno-bytowych, a także z braku uznania i poszanowania godności oraz wolności w stanowieniu o sobie³⁸.

Wielowymiarowa obecność Kościoła zaznacza się na wielu płaszczyznach życia, szczególnie w dziedzinie edukacyjnej, społeczno-gospodarczej, w dziedzinie służby i opieki zdrowotnej, budowlanej, zwłaszcza w budowaniu studni i budownictwa sakralnego³⁹. Podejmowane działania nie wyczerpują różnych projektów czy inicjatyw realizowanych przez Episkopat danej krajów, Kongregację ds. Ewangelizacji Narodów, jak również Kościół partykularny i samych ludzi zamieszkujących dany teren w misjach katolickich.

Ewangelizowane narody są różnorodne, od najbiedniejszych, do bardzo bogatych. Widać w wielu krajach kontrast, zetknięcie bogactwa i biedy wręcz ubóstwa ewangelicznego, np. w Ameryce Łacińskiej w slumsach. Kościół Chrystusowy, żeby być wiarygodny powinien utożsamiać się przez swoich pasterzy z człowiekiem ubogim, gdyż jest on uosobieniem Chrystusa potrzebującego. Do-

³⁷ A. PIETRZAK, *Kościół katolicki wobec procesu urbanizacji w Ameryce Łacińskiej*, [w:] *Pluralizm religijny i kulturowy współczesnego świata, Księga pamiątkowa dedykowana księdzu Profesorowi Henrykowi Zimoniowi SVD w 70 rocznicę urodzin*, red. Z. Kupisiński, S. Grodz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, s. 237.

³⁸ Tamże, s. 239.

³⁹ Por. OZDOWSKI, *Rozwój integralny*, s. 185-200; S. KASPRZAK, *Organizacja działalności misyjnej Kościoła katolickiego w świetle prawa kanonicznego*, Lublin: Pracownia Poligraficzna przy PKLO, „Petit” s.c. 1999, s. 100-102; zob. SORGE, *Ewangelizacja i rozwój człowieka*, s. 126-150.

meną Kościoła jest promowanie rozwoju integralnego, społecznego i ludzkiego w wymiarze materialnym i duchowo-religijnym.

Kościół ma prawo bronić poszkodowanych, zaniedbanych i pokrzywdzonych przez niesprawiedliwe struktury polityczno-społeczne, często narzucane przez reżimy polityczne danego państwa. Dzisiaj na rozwój człowieka, narodów, państw należy patrzeć holistycznie, gdyż zasadniczo przy ośrodkach wielkiego rozwoju, pojawia się również nędza i bieda, jakby „uboczny produkt” współczesnej cywilizacji. Polityka światowa państw ma swoje cele, zadania, powiązania, zobowiązania i zależności interesów, przez które może znacząco wpływać na rozwój podstawowy, gospodarczy i cywilizacyjny wielu narodów lub ich jego pozbawiać, widząc jedynie swoje własne korzyści. Istnieją podstawy prawne wskazujące na objęcie narodów rozwojem na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Należy tu przywołać Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z dnia 19 grudnia 1966 r., który wyraźnie stanowi, że „wszystkie państwa mają prawo do samostanowienia. Z mocy tego prawa swobodnie określają one swój status polityczny i swobodnie zapewniają swój rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny”⁴⁰. Ustanowiono wiele przepisów i paktów o randze międzynarodowej, które bronią wolności ludzkiej i prawa do rozwoju integralnego, ale istotnym problemem jest brak ich przestrzegania w codziennym życiu, dlatego rozwój narodów powinien łączyć się ściśle z dziełem ewangelizacji prowadzonej przez Kościół rzymskokatolicki, wspólnoty chrześcijańskie oraz religie niechrześcijańskie, które wzywają do respektowania praw człowieka.

Na przestrzeni dziejów ludzkości i Kościoła oraz prowadzonej przez niego misji należy zauważyć wszechstronne zaangażowanie instytucji kościelnych w promowanie integralnego rozwoju narodów i państw⁴¹. Ten rozwój zaznaczył się w wielu krajach dzięki pracy misjonarzy z całego świata, w różnych dziedzinach życia przez podejmowane dzieła i inicjatywy. Kościół jest wspólnotą wiary, w której obecny jest Chrystus zmartwychwstały. W Nim wierni żyją łaską wiary, udzielaną mocą Ducha Świętego przez głoszone Słowo Boże i sprawowanie sakramentów.

W Kościele obecne są dwa porządki: nadprzyrodzony z wewnętrzną łaską Boga i przyrodzony z elementami instytucji materialnej wyposażonej w administrację urzędniczą. Wspólnota kościelna jest współzjednoczeniem wiernych z Bogiem i między sobą dla kontynuowania rozpoczętej misji przez Boskiego Mistrza,

⁴⁰ Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169.

⁴¹ Zob. S. KASPRZAK, *Fidei donum jako idea pomocy personalnej w misji ewangelizacyjnej Kościoła*, „Nurt SVD” 41, z. 1-2 (2007), t. 117-118, s. 77-101.

w celu uświęcania i zbawienia człowieka. Chrztost daje członkom Kościoła szczególną pozycję, gdyż czyni z nich podmioty praw i obowiązków. Jest to zarazem osobowość naturalna, ale i nadprzyrodzona, gdyż Chrystus dotyka człowieka swoją łaską⁴². Duch Święty jawi się jako dusza Kościoła, z woli Chrystusa, On umacnia i inspiruje pasterzy, daje natchnienie, ożywia, jednoczy, obdarza łaską i przebaczeniem, modli się z nimi i prowadzi do zbawienia. Kościół raz zaistniał, żyje, oczyszcza się i ciągle się dynamizuje, do konkretnego odczytywania znaków czasu w historii. Jedność instytucjonalna Kościoła dokonuje się dzięki wewnętrznemu działaniu Ducha Świętego w organizmie wspólnoty eklezjalnej, który jest autentycznym źródłem dynamizmu i rozwoju Kościoła⁴³.

5. ROLA MISJONARZY W GŁOSZENIU EWANGELII I PROMOWANIU ROZWOJU CZŁOWIEKA I NARODÓW

Misjonarze, niezależnie od kraju pochodzenia, są podmiotami głoszenia Ewangelii od początku dzieła ewangelizacji. Wywodzą się oni z różnych kultur i krajów. Podejmują prace misyjne w wyznaczonym przez przełożonych kraju lub narodzie, aby nieść nadzieję i pokój trwając blisko tych, którzy zostali im powierzeni. Jeśli są to prezbiterzy, ich rola jest nieoceniona, gdyż to właśnie oni są najbliższą wiernych, ochrzczonych, którym udzielają sakramentów, głoszą „Dobrą Nowinę” o Królestwie Bożym. Kościół posyłając misjonarzy do zamorskich kultur i narodów, udziela im kompetencji kanoniczno-pastoralnych, aby mogli wykonywać swoje zadania zgodnie z prawem kanonicznym w otwarciu na kontekst kulturowy, jaki zastali. Do przepowiadania Ewangelii Kościół posyła misjonarzy, biskupów, prezbiterów, siostry zakonne i braci zakonnych, a także wiernych świeckich współpracowników dzieła ewangelizacyjnego, by przybliżyć Bożą rzeczywistość społeczeństwu ludzkiemu pozostawionemu często jak owce bez pasterza⁴⁴.

⁴² TENŻE, *Communio jako punkt docelowy obowiązywalności prawa kościelnego*, [w:] *Abiit, non obiit. Księga poświęcona pamięci księdza Profesora Antoniego Kościa SVD*, red. A. Dębiński, P. Stanisław, T. Barankiewicz [i in.], Lublin: Wydawnictwo KUL 2013, s. 1042-1043.

⁴³ Por. R. SOBAŃSKI, *Inspiracje dla zagadnienia rozwoju wyływające z pojęcia Communio*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 8 (1975), s. 224-265; por. S. KASPRZAK, *Teologiczny charakter prawa kanonicznego i jego porządkująca rola w społeczności Kościoła*, „Roczniki Nauk Prawnych” 15 (2005), nr 2, s. 313-349.

⁴⁴ Zob. S. KASPRZAK, *Zadania misyjne wszystkich wiernych w kościele partykularnym*, „Nurt SVD” 39, z. 3 (2005), t. 111, s. 87-124.

Zgodnie z prawem kanonicznym, „Wszyscy ludzie obowiązani są szukać prawdy dotyczącej Boga i Jego Kościoła, a poznana mają obowiązek i prawo z mocy prawa Bożego przyjąć i zachowywać” (KPK/83, kan. 748 § 1). Prawa człowieka mają swoje generacje – prawo do rozwoju to podstawowa generacja – praw ludzkich. Człowiek ma także prawo do słuchania Słowa Bożego. Jest to podstawowe prawo wolnościowe. Członek Kościoła, który przez chrzest w nim istnieje i staje się wiernym wyznawcą Chrystusa, przez wsłuchiwanie się w Słowo Ewangelii, ma niezbywalne prawo uwierzyć w Boga. W konsekwencji wierzy w Kościół i Kościołowi. Poznanie Ewangelii jest pierwszym krokiem do poznania Boga, Chrystusa i religii chrześcijańskiej i ma za cel otworzyć serca słuchaczy na łaskę wiary, ma odnowić ich życie, wprowadzić do niego nadzieje, nowe wartości, nowe kryteria, oceny, lepszy model i styl życia. Owocem ewangelizacji ma być *metanoia*, „nawrócenie”, ale i poznanie siebie w obliczu Boga. Działalność misyjna eliminująca wewnętrzną przemianę człowieka i aspekt zbawczy nie ma nic wspólnego z prawdziwą ewangelizacją (EN 18-24; 79). Celem ewangelizacji powinna być promocja człowieka jakiegokolwiek kultury i narodu oraz jego prawa do rozwoju i wyzwolenia. Przez promocję należy rozumieć „rozwój” i „wyzwolenie” człowieka z jego uwarunkowań i ograniczeń kulturowo-społecznych; czyli – jeśli mamy realizować postęp w stosunkach politycznych, gospodarczych, społecznych i cywilizacyjnych oraz religijnych, należy akcentować równocześnie rozwój i wyzwolenie⁴⁵. Kościół w swej aktywności misyjnej wśród ludów i kultur prowadząc ewangelizację, jednocześnie wykonuje promocję człowieka i potwierdza jego godność⁴⁶.

Kościół, otwierając się na rzeczywistość ludzką, jest posłany przez Chrystusa do służby człowiekowi na wszystkich drogach jego życia i z tego powodu nie może stać się sługą świata, lecz musi być gotowy na to, że głoszona Ewangelia może wywoływać nawet „zgorszenie” i niejednokrotnie wznieci ogień w skostniałych układach tego świata⁴⁷. Narody mają prawo do wyznawania wiary w Boga chrześcijan. Misjonarze zawsze byli i są promotorami powierzonych placówek misyjnych w szerokim tego słowa znaczeniu.

Misjonarze proporcjonalnie do swoich talentów, umiejętności i kompetencji przynoszą wsparcie, pomagają, docierają do najbardziej potrzebujących, inicjują i organizują zakładanie żłobków, szkół elementarnych i zawodowych dla dzieci

⁴⁵ OZDOWSKI, *Rozwój integralny*, s. 185-200.

⁴⁶ COLOMBO, *Ewangelizacja a promocja ludzka*, s. 72.

⁴⁷ Zob. R. SOBAŃSKI, „Jako zaczyn i niejako dusza społeczności ludzkiej” (*obecność jako zasada stosunku Kościoła do państwa*), „Prawo Kanoniczne” 25 (1982), nr 1-2, s. 33; por. KASPRZAK, *Teologiczny charakter prawa kanonicznego*, s. 317-318.

i młodzieży, jak również uniwersytetów, szkół wyższych, ochronek, domów opieki społecznej dla starszych i dla samotnych matek, organizują budowę studni, domów, kaplic i szpitali, dziś w wielu regionach otwiera się „okno życia”, by chronić życie po urodzeniu oraz prowadzą parafie, apostołaty i centra pastoralne.

Misjonarze są rozpoznawani ze swej ofiarnej pracy apostołskiej dla dobra człowieka i narodów. Przeżywając proces inkulturacyjny, zdobywają różne doświadczenia, które pomagają im pracować z oddaniem i poświęceniem dla wzrostu Królestwa Bożego. Motywowani swoją wiarą, żyją wśród ludów danej kultury, do której zostali wysłani w celu realizacji misyjnego posłannictwa Kościoła.

PODSUMOWANIE

W artykule przeanalizowano zagadnienie działalności misyjnej Kościoła jako realizacji prawa człowieka do przyjęcia Ewangelii przez wszystkie narody i kultury. Zwrócono uwagę na właściwe rozumienie rozwoju narodów zawarte w encyklice bł. Pawła VI *Populorum progressio*. Człowiek żyjący w swojej własnej kulturze ma prawo do Ewangelii i ma prawo o niej usłyszeć z ust misjonarzy posłanych przez Kościół, który przez stulecia był ostoją bezpieczeństwa i przestrzegania praw człowieka ze względu na jego godność dziecka Bożego. W opracowaniu wykazano, że prawo każdego człowieka do rozwoju podstawowego w wielu jego wymiarach jest fundamentalne i nie można go negować, powołując się na prawa zawarte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i w międzynarodowych konwencjach.

Należy stwierdzić, że narody mają niezbywalne prawo do rozwoju, ale także do usłyszenia proklamowanej Ewangelii, dlatego Kościół prowadzi działalność misyjną aż po dzień dzisiejszy. Wiara rodzi się z przepowiadania, więc wszystkie narody świata mają prawo do usłyszenia „Dobrej Nowiny”, aby uwierzyć w Chrystusa jako prawdziwego Boga – Zbawiciela i do uświęcenia ich kultur. Zapewniają to prawa człowieka w relacjach społecznych i religijnych, ale zasadniczy problem tkwi w tym, że nie wszyscy ludzie na świecie przestrzegają te prawa. Nadal w wielu miejscach świata widoczne są dysproporcje między bogatymi i biednymi narodami i państwami, które jakże często mają swe źródło w jednostronnym lub częściowym rozumieniu praw człowieka albo w niedostatecznej ich realizacji. Kościół poprzez wysyłanych misjonarzy duchownych i świeckich, przy współpracy z międzynarodowymi organizacjami charytatywnymi i pokojowymi,

ofiaruje wszechstronną pomoc i opiekę, a przede wszystkim wsparcie duchowe ludziom potrzebującym i zepchniętym na margines życia⁴⁸.

Misjonarze, nie we własnym imieniu, ale w imieniu Chrystusa i Kościoła, głoszą Ewangelię jako „Światło Wiary” i udają się do najdalszych zakątków świata, by dotrzeć do ludzi, którzy jeszcze nie poznali Chrystusa. Międzynarodowe konwencje, pakt i traktaty, a także powszechne karty praw człowieka są gwarancją możliwości rozwoju narodów i ludów żyjących we własnych kulturach, pod warunkiem, że będą przestrzegane przez wszystkich ludzi na ziemi.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum 1984.
- IOANNES PAULUS PP. II, Litterae encyclicae Redemptor hominis (4.03.1979), AAS 71 (1979), s. 257-324; tekst polski w: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II, t. I, Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława B.M. Archidiecezji Krakowskiej, Wydawnictwo M 1996, s. 5-76.
- IOANNES PAULUS PP. II: Litterae encyclicae de perenni vi mandati missionalis Redemptoris missio (7.12.1990), AAS 83 (1991), s. 249-340; tekst polski w: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II, t. I, Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława B.M. Archidiecezji Krakowskiej, Wydawnictwo M 1996, s. 377-460.
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169.
- PAPIESKA KOMISJA IUSTITIA ET PAX, Kościół i prawa człowieka (10.12.1974), *Chrześcija-nin w świecie* 50 (1977), s. 54.
- PAULUS PP. VI, Adhortatio apostolica de Evangelizatione in mundo huius temporis Evangelii nuntiandi (8.12.1975), AAS 68 (1976), s. 5-76; tekst polski w: Misje po Soborze Watykańskim II, Płock: Wydawnictwo Diecezjalne w Płocku 1981, s. 257-291.
- PAULUS PP. VI, Litterae encyclicae de populorum progressionem promovenda Populorum progressio (26.03.1967), AAS 59 (1967), s. 257-299; tekst polski w: Encyklika „Populorum progressio” (o popieraniu rozwoju ludów) Ojca Świętego Pawła VI do biskupów, kapłanów, zakonników, do wiernych całego świata katolickiego oraz do wszystkich ludzi dobrej woli, Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1999, s. 3-75.
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis Gaudium et spes (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 1025-1115; tekst polski: SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań: Pallottinum 2002, s. 526-606.

⁴⁸ Por. E. MANTOVANI, *Canon law and the bush missionary*, „Verbum SVD” 24 (1983), nr 2, s. 173-191.

LITERATURA

- ANDRZEJCZUK Robert: Jednostka jako podmiot w prawie międzynarodowym a prawa człowieka, *Roczniki Nauk Prawnych* 9 (1999), nr 1, s. 79-109.
- ANDRZEJCZUK Robert: Nadużycie prawa w świetle Art. 17 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, *Roczniki Nauk Prawnych* 16 (2005), nr 1, s. 72-80.
- COLOMBO Pino: Ewangelizacja a promocja ludzka, *Communio* 2 (1982), nr 6, s. 60-74.
- GRAF BALLESTREM Karl: Kościół katolicki a prawa człowieka, *Communio* 28 (2008), nr 3, s. 86-110.
- HOŁDA Joanna, HOŁDA Zbigniew, OSTROWSKA Dorota [I IN.]: Prawa człowieka. Zarys wykładu, wyd. 3, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2011.
- KASPRZAK Sylwester, *Communio* jako punkt docelowy obowiązywalności prawa kościelnego, [w:] *Abiit, non obiit. Księga poświęcona pamięci księdza Profesora Antoniego Kościa SVD*, red. A. Dębiński, P. Stanisławski, T. Barankiewicz [i in.], Lublin: Wydawnictwo KUL 2013, s. 1035-1051.
- KASPRZAK Sylwester: Ewangelizacja kultur przez inkulturację, *Nurt SVD* 38, z. 4 (2004), t. 108, s. 75-109.
- KASPRZAK Sylwester: Fidei donum jako idea pomocy personalnej w misji ewangelizacyjnej Kościoła, *Nurt SVD* 41, z. 1-2 (2007), t. 117-118, s. 77-101.
- KASPRZAK Sylwester: Normatywny wymiar ekologicznych i sozologicznych idei w systemie prawa państwowego i kościelnego, Lublin: „Bamka” Studio Komputerowo-Wydawnicze 2003.
- KASPRZAK Sylwester: Organizacja działalności misyjnej Kościoła katolickiego w świetle prawa kanonicznego, Lublin: Pracownia Poligraficzna przy PKLO, „Petit” s.c. 1999.
- KASPRZAK Sylwester: Posługa pastoralno-duszpasterska Kościoła łacińskiego i jej publiczne oddziaływanie na współistnienie państwa, [w:] *Problemy prawnicze i kanoniczne*, red. S. Kasprzak, Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu 2002, s. 91-126.
- KASPRZAK Sylwester: Prawnokanoniczne implikacje nakazu misyjnego, *Roczniki Nauk Prawnych* 25 (2015), nr 2, s. 129-150.
- KASPRZAK Sylwester: Proces przygotowawczy Synodu Biskupów o Kościele w Afryce i adhortacja apostolska *Ecclesia in Africa*, *Nurt SVD* 309, z. 1 (2005), t. 109, s. 7-42.
- KASPRZAK Sylwester: Teologiczny charakter prawa kanonicznego i jego porządkująca rola w społeczności Kościoła, *Roczniki Nauk Prawnych* 15 (2005), nr 2, s. 313-349.
- KASPRZAK Sylwester: Wiara motywem podejmowania działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes*, [w:] *Porta Fidei. Przekaz wiary w prawie Kościoła*, red. A. Kaczor, Lublin: Wydawnictwo Polihymnia 2012, s. 113-128.
- KASPRZAK Sylwester: Wybrane zagadnienia z Prawa Kościelnego, Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu 2000.
- KASPRZAK Sylwester: Zadania misyjne wszystkich wiernych w Kościele partykularnym, *Nurt SVD* 39, z. 3 (2005), t. 111, s. 87-124.
- KRĄPIEC Mieczysław A.: Człowiek i prawo naturalne, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1993.
- KRUCINA Jan: Sprawiedliwość społeczna jako korelat ewangelizacji, *Chrześcijanin w świecie* 10 (58) 1977, s. 20-36.
- LEWEK Antoni: Adaptacja kulturowa jako zasada Ewangelizacji, *Chrześcijanin w świecie* 14 (1982), nr 9, s. 69-72.
- LOPETEGUI Joaquín M.G.: Duch misyjny. *Vademecum*, przekł. A. Kajzerek, Warszawa: Wydawnictwo Księży Werbistów Verbinum 1991.

- LUZBETAK Luis J.: Kościół a kultury. Nowe perspektywy w antropologii misyjnej, przekł. S. Tokarski, Warszawa: Wydawnictwo Verbinum 1998.
- LUZBETAK Luis J.: Międzykulturowe przygotowanie misjonarzy, *Nurt SVD* 32, z. 3 (1998), t. 82, s. 3-12.
- MANTOVANI Ennio: Canon law and the bush missionary, *Verbum SVD* 24 (1983), nr 2, s. 173-191.
- MAZUREK Franciszek J.: Prawa i obowiązki człowieka w świetle katolickiej nauki społecznej, *Kościół i Prawo* 11 (1993), s. 27-53.
- MAZUREK Franciszek: Nauczanie Kościoła o prawach człowieka, *Chrześcijanin w świecie* 18 (3) 1986, t. 150, s. 9-16.
- ORZESZYNA Krzysztof: Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, *Prawo – Administracja – Kościół* 2-3 (10-11) 2002, s. 175-195.
- ORZESZYNA Krzysztof: Stosunek Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej do Kościołów, *Roczniki Nauk Prawnych* 10 (2000), z. 2, s. 225-235.
- OZDOWSKI Jan: Rozwój integralny w świetle „Ad gentes” i „Evangelii nuntiandi”, *Zeszyty Misjologiczne* 1982, s. 185-200.
- PIECHOWIAK Marek: Filozofia praw człowieka, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1999.
- PIETRZAK Andrzej: Kościół katolicki wobec procesu urbanizacji w Ameryce Łacińskiej, [w:] Pluralizm religijny i kulturowy współczesnego świata, Księga pamiątkowa dedykowana księdzu Profesorowi Henrykowi Zimoniowi SVD w 70 rocznicę urodzin, red. Z. Kupisiński, S. Grodz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, s. 237-247.
- ROSIK Seweryn: Wezwania i wybory moralne. Refleksje teologicznomoralne, Lublin: Wydawnictwo KUL 1992.
- Słownik wyrazów obcych. 17 000 wyrazów, red. Z. Rysiewicz, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1964.
- SOBAŃSKI Remigiusz: „Jako zaczyn i niejako dusza społeczności ludzkiej” (obecność jako zasada stosunku Kościoła do państwa), *Prawo Kanoniczne* 25 (1982), nr 1-2, s. 31-42.
- SOBAŃSKI Remigiusz: Inspiracje dla zagadnienia rozwoju wpływające z pojęcia Communio, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 8 (1975), s. 224-265.
- SORGE Bartolomeo: Ewangelizacja i rozwój człowieka. Synteza prac rzymskiego zgromadzenia Kościoła włoskiego 30 X – 4 XI (1976), *Chrześcijanin w świecie* 9 (56-57) 1977, s. 129-149.
- STRZESZEWSKI Czesław: Integralny rozwój człowieka według wskazań encykliki Pawła VI „Populorum Progressio”, *Zeszyty Naukowe KUL* 12 (1969), nr 2, s. 17-22.
- ŚLIWIŃSKI Andrzej: Kościół jest misją. Z problematyki teologii i realizacji misji w Kościele, *Studia Pelplińskie* 11 (1980), s. 151-162.
- ŚWIERSZCZ Katarzyna: Postęp czy zagrożenie? Niepokoje współczesnego człowieka, *Communio* 28 (2008), nr 2, s. 3-19.
- WAŚKIEWICZ Hanna: Prawa człowieka a prawa rodziny, [w:] Prawa człowieka. Wybór źródeł, oprac. K. Motyka, Lublin: Wydawnictwo KUL 1996, s. 17-37.

PRAWO NARODÓW DO ROZWOJU I PRZYJĘCIA EWANGELII
POPRAWIEZ DZIAŁALNOŚĆ MISYJNĄ KOŚCIOŁA
REALIZACJĄ POWSZECHNYCH PRAW CZŁOWIEKA

Streszczenie

W artykule autor scharakteryzował ważność działalności misyjnej Kościoła wobec współczesnych kultur i narodów, ponieważ głosi on Ewangelię i promuje rozwój podstawowy w wielu zakątkach świata. Kościół, posyłając misjonarzy uczy wiary, katechizmu, praktyk religijnych, życia zgodnego z przykazaniami Bożymi, udziela sakramentów i troszczy się o formację chrześcijańską dla wiernych w danym Kościele partykularnym. Organizuje apostołaty pastoralne i biblijne, by proklamować na sposób pojmowania współczesnego człowieka przez światło i nadzieję Ewangelii. W artykule wykazano, że właściwe rozumienie działalności misyjnej Kościoła, w swej istocie, jest realizacją powszechnych praw człowieka. Kościół dostrzega potrzebę poszanowania praw człowieka przez decydentów światowych, uznaje pracę misjonarzy dla dobra narodów i kultur, widzi wspólny mianownik dla ewangelizacji i rozwoju narodów łączących te problemy w przestrzeganiu praw człowieka. Przepisy zawarte w paktach i traktatach, gwarantujące prawo do życia i rozwoju cywilizacyjnego wszystkich ludzi, są często nieprzebrane, dlatego Kościół Chrystusowy angażuje swój autorytet w procesie działań ewangelizacyjnych i wszelkich aktywności zmierzających do poprawy życia społecznego ludzi dobrej woli.

Słowa kluczowe: prawa człowieka; misje; Ewangelia; ewangelizacja; rozwój

THE RIGHT OF PEOPLES TO DEVELOP AND ACCEPT THE GOSPEL
THROUGH THE CHURCH'S MISSIONARY ACTIVITY
AS REALIZATION UNIVERSAL HUMAN RIGHT

Summary

In this article, the author characterizes the importance of the missionary activity of the Church to contemporary cultures and nations, as He proclaims the Gospel and promotes fundamental development in many corners of the world. The Church, sending missionaries, teaches faith, catechism, religious practice, life in accordance with the commandments of God, gives the sacraments and takes care of Christian formation for the faithful in the particular Church. He organizes pastoral and biblical apostolate to proclaim the way of understanding modern man through the light and hope of the Gospel. The article shows that a proper understanding of the Church's missionary activity is, in essence, a realization of universal human rights. The Church recognizes the need for respect for human rights by world leaders, acknowledges the work of missionaries for the good of nations and cultures, sees a common denominator for the evangelization and development of nations that unite these problems in the observance of human rights. The provisions contained in the pacts and treaties, which guarantee the right to life and civilization development of all people, are often disregarded, therefore the Church of Christ engages its authority in the process of evangelization and all activities aimed at improving the social life of the goodwill people.

Key words: human rights; mission; Gospel; evangelization; progress